

SOCIAL- PEDAGOGICAL ACTIVITY IN BASES SOCIAL SYSTEM OF UNEM

ZHIVKA VOENKINOVA | LORA RASHKOVA

PROFESSOR PHD,
DEPARTMENT OF SOCIAL PEDADOGY,
FACULTY OF EDUCATION,
AT KONSTANTIN PRES LAVSKY -
UNIVERSITY OF SHUMEN,
JIVKAVO@ABV.BG

PHD STUDENT,
DEPARTMENT OF SOCIAL PEDAGOGY,
FACULTY OF EDUCATION,
AT KONSTANTIN PRES LAVSKY -
UNIVERSITY OF SHUMEN,
L.RASHKOVA1977@ABV.BG

BULGARIA

ABSTRACT: PRESENTED ARE PROBLEMS RELATED TO SOCIO-PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE BASES OF THE SOCIAL SYSTEM OF UNEMPLOYED. IN A MARKET ECONOMY, UNEMPLOYMENT AND POVERTY ARE INCREASINGLY OBSERVED PHENOMENA. THE FIGHT TO REDUCE UNEMPLOYMENT IS A PRIORITY OF THE REPUBLIC OF BULGARIA. SOCIAL WORK WITH UNEMPLOYED IS GOVERNMENT POLICY THAT SEEKS TO MAINTAIN STABILITY IN THE LABOR MARKET, PROVIDING PROTECTION AGAINST UNEMPLOYMENT AND PROMOTION OF EMPLOYMENT. TO ACHIEVE THIS GLOBAL OBJECTIVE USING DIFFERENT PROGRAMS AND MEASURES FUNDED BY THE GOVERNMENT AND VARIOUS ORGANIZATIONS.

KEYWORDS: SOCIAL WORK, PEDAGOGICAL ACTIVITY, UNEMPLOYMENT, UNEMPLOYMENT, SOCIAL PROTECTION, SOCIAL ASSISTANCE, EMPLOYMENT.

Сложните икономически и политически обстоятелства в страната изискват да се стабилизира и подобри функционирането на пазара на труда, а също и адаптиране на пазара на труда.

Във връзка с това актуализираната стратегия по заетостта 2008- 20015 год. трябва да бъде преработена. В съответствие с националната програма за реформи 2013-2020год. е изготвена новата Актуализирана стратегия по заетостта за периода 2013-2020 год.

Работната група с участието на експерти от институциите, научните среди и социалните партньори разработват актуализираната стратегия [1,с.5]. Структурата на Актуализирана стратегия по заетостта за периода 2013- 2020 год.е следната:

- първа част информация относно икономическа среда, пазара на труда и заетостта;
- втора част- стратегически цели и основни приоритети на политиката на заетост;
- трета част- задачи и действия по приоритетите;
- четвърта част- прилагане, финансиране и отчетане изпълнението на целите на Стратегията [1,с.6].

Предизвикателствата на политиките по заетостта и в областта на човешките ресурси са следните:

- увеличаване на безработицата по време на икономическа криза и съществено намаляване на заетостта;
- ограничаване създаването на работни места и бавно излизане от кризата;

- ниска мобилност в условията на сегментарен пазар на труда и ниско квалификационно и образователно равнище на търсещите работа;
- повишаване на производителността на труда с цел увеличаване на доходите и разширяване на вътрешното потребление;
- нарушаване на трудовото законодателство, наличие на нерегламентирана заетост;
- в равнищата на заетост и безработица се забелязват съществени регионални различия [1,с.15].

Заплахите за продобряване на съответствието между търсенето и предлагането на работна сила и функционирането на пазара на труда до 2020 год. са следните:

- бавно икономическо възстановяване в България и закъсняло излизане от рецесията и нисък икономически растеж в Европейския съюз;
- рискове свързани със закриване на работни места, изнасяне на икономически дейности, загуба на доходи за някои професии, региони и отрасли породени от глобализацията;
- неблагоприятни демографски тенденции- ограничаване предлагането на труд поради намаляване на броя и застаряване на работната сила [1,с.15-16].

Насоките за политиките за заетост на държавите членки предвидени в решение на Съвета и Актуализираната стратегия са следните:

- по- високо участие на мъжете и жените на пазара на труда;
- развитие на квалифицирана работна сила;
- подобряване качеството на образование и обучение;
- борба с бедността и насърчаване на социалното включване [1,с.16].

„Визията на Актуализираната стратегия по заетостта за периода 2013- 2020 год. се дефинира като: осигурени условия и възможности за подобряване качеството на работната сила, и повишаване на заетостта в икономика с интелектуален, устойчив и приобщаващ растеж с цел повишаване стандарта на живот и насърчаване на социалното изключване“ [1,с.18].

Обект на Актуализираната стратегия по заетостта за периода 2013- 2020 год. са участниците на пазара на труда- институции и организации, широк кръг от лица [1,с.19].

Задачите по основните приоритети за повишаване на заетостта са следните:

-подобряване достъпа до образование и обучение, намаляване на отпадането от училище:

- подобряване на качеството и ефективността на образованието и обучението;
- подобряване на връзката на образованието и обучението със потребностите на пазара на труда и изискванията на работните места;
- развитие на фирмите и насърчаване в учене през целия живот;

- повишаване подкрепата на работната сила:

- подкрепа за активно поведение на пазара на труда и развитие на услугите по заетостта;
- активизиране на безработните от уязвимите групи;
- създаване на условия за съчетаване на семейния и професионалния живот;
- провеждане на политики по доходите;
- насърчаване на трудовата мобилност;

- подкрепа за повишаване на работната сила:

- насърчаване на заетостта;

- повишаване на гъвкавостта;
- подкрепа за предприемане и подобряване на бизнес средата;
- насърчаване на заетостта на „зелени работни места“;
- насърчаване на заетостта на „бели работни места“;
- разпространение на иновативни форми за организиране на труда;
- развитие на индустриалите отношения и социалното партньорство;
- развитие на институциите на пазара на труда [1,с.20-40].

М. Петров [8,с.29] разглежда пазара на труда и посочва, че той е обвързан с основни процеси и тенденции в развитието на икономиката на страната и те са:

- реструктуриране;
- приватизация;
- ликвидиране на неефективно производство;
- разкриване на нови дейности.

Според автора равнището на образование и квалификация обуславят успешната реализация на пазара на труда.

Основните проблеми на пазара на труда, които трябва да се разрешават са:

- ограничено разкриване на работни места;
- недостиг на работни места;
- висок брой безработни;
- ниска мобилност и силно влияние на сезонния фактор;
- голям резерв на лица без квалификация или с ниска квалификация;
- в Европейските страни, в които работят българи- силно влошена ситуация на пазара на труда;
- работа без трудови договори [8,с.31].

Проблемите на пазара на труда са свързани със следното:

- броят на трудоспособните лица намалява;
- малък дял на лица с висше образование;
- увеличен брой на неграмотните;
- дефицит на кадри в области, където е необходима квалификация и високо образование [8,с.33].

Според Агенцията на заетостта [14,с.31]. хората в предпензионна възраст остават уязвими, а безработицата сред младежите намалява.

Според статистиката в момента безработицата над 50 годишна възраст, които са се регистрирали в Бюрата по труда и търсят работа са:- над 50 год.- 38%; над 52 год.- 25%; над 54 год.- 13%, над 55 год.- 96377 души /Благоевград- 6152; Шумен- 3917; Смолян- 4687; София град- 4084; Враца- 4040; Пазарджик- 4705; Пловдив- 6148.

Посочените безработни могат да се възползват от услугата „Помощ за пенсиониране“, но Агенцията по заетостта в момента не разполага с големи възможности да им помогне.

При младежката безработица има шанс нещата да се променят в положителна насока, забелязва се, че тя намалява в сравнение при възрастните хора.

Европейската инициатива „Гранция за младежта“ - България дава възможност да се възползват от 100 милиона евро. Те ще се инвестират през следващите години за обучение и заетост на младите хора. Очаква се до 2020 год. да намалее със 7%, а в момента по данни на Евростат тя е 28% [14,с.1].

Според изследванията на „Галъп- интернейшънъл“ [15,с.1] най- големият проблем на българите е бедността, след нея се нареждат икономическите проблеми

/17%/, безработицата /15%/, корупцията /9%/. Според изследването в България разликата между бедни и богати е голяма /23%/. Като друг проблем свързан с бедността българите изтъкват въоръжените конфликти /7%/ и престъпността /5%/. В световен мащаб корупцията се изтъква като номер едно.

„Според Международната организация по труда безработицата е състояние, в което способен да работи човек търси активно, но не може да намери работа“ [15,с.1].

Според авторите тази дефиниция за безработицата не е особено точна. Те считат, че никога не е достатъчно ясно дали може да се смята даден човек за годен за работа, има ли възможност да я търси и дали наистина търси упорито работа. Материалните лишения намаляват възможността за участие в социалния живот и позволяват ползването на социални права, а това води до социална изолация на хората.

Безработицата е сериозно изпитание за психиката на човека като чувството за вина най- често съпътства безработния човек [16,с.1].

Безработния човек изпада в следната ситуация:

- чувства се виновен;
- ограничава социалните си контакти;
- няма забавления;
- затваря в се къщи;
- отчайва се;
- губи съня си;
- чувства се притиснат;
- обзема го страх;
- изпитва паника;
- не вижда изход от ситуацията;
- силите го напускат, не е енергичен;
- чувства се безполезен;
- изпада в безисходица [16,с.1].

Комисарят по заетостта М. Тейсен [17,с.1] счита, че дългосрочната безработица е един от най- сериозните проблеми. Тя засяга 12 милиона души в Европа и са породени от икономическа криза. На социално изключване, на бедност и риск са изложени множество хора.

За решаването проблемите на дългосрочно безработните се предлагат следните стъпки:

- в службата по заетостта да се работи по насърчаване на регистрацията на дългосрочно безработните;
- за всеки регистриран дългосрочно безработен да се осигури задълбочена индивидуална оценка;
- след не- повече от 18 месеца на всеки регистриран трайно безработен да се предложи споразумение за връщане на работа.

Необходимо е да се подготви Споразумение за връщане на работа, което да има персонализиран план, който включва следното:

- помощ при търсене на работа;
- наставничество;
- обучение и допълнително образование;
- подкрепа при жилищно настаняване;
- транспорт;
- грижи за децата;

- здравни грижи;
- рехабилитация [17,с.1].

По данни на института за пазарна икономика [1,с.1] един от 5 души се намира под линията на бедността, а всеки десети българин е в риск от дълбока бедност.

Децата в България са в най- голям риск от дълбока бедност, а също икономически неефективните и бедните.

Групата на пенсионерите е най- голямата сред живеещите под прага на бедността. Изследването сочи, че над 1,5 милиона души живеят в бедност.

Нивата на бедността са:

- класическа- хора живеещи с под 60% от дохода на средното домакинство;
- дълбока- хора живеещи с под 40% от дохода на средното домакинство.

Причините, които се изтъкват за бедността са неефективните помощи и безработицата, липсата на фокус на социалните програми.

Предвид казаното за безработицата по- горе от особена важност е социално педагогическата дейност в базите от социалната система с безработните, която е насочена към подпомагане и решаване на най- съществените им ежедневни потребности.

Социално- педагогическата дейност, разглеждана в професионален контекст е сложен феномен, обединяващ множество дейности, професии, функции и професионални роли, които са насочени най- общо към подпомагане и подкрепа на хората за справяне в трудни житейски ситуации и успешно социално функциониране. Нейната основна цел е да бъдат удовлетворени социалните и личностните интереси, и потребности на различните слоеве от обществото.

К. Леков [3,с.97] пише, че:- “Социалната дейност е процесът на действие и начинът на отношение на хората към проблемите от социалната сфера на обществото, в съответствие с изискванията за постигането и поддържането на социалното благополучие или за ограничаване до възможния минимум на социалното неблагополучие”.

Социалната дейност е начинът, по който се реализира социалната политика. Тя е такъв вид човешка дейност, която се основава на съответното социално или друго законодателство. Тя се изпълнява от длъжностните лица в съответните социални структури по повод решаването на социални проблеми на лица, групи и общности от населението. Социалните дейности се извършват от държавни, частни, нестопански организации, от отделни лица или сдружения на граждани и имат различна продължителност [6,с.105].

Педагогическата дейност е вид социална дейност. Тя включва в себе си: възпитателна, учебна, преподавателска и образователна дейност. Педагогическите взаимодействия стоят в основата на всеки педагогически процес. Образованието като вид педагогическа дейност е съвкупност от систематизирани знания, умения, навици, то е функция на обучението. Образованието е свързано с овладяване на социални ценности, в резултат на което се постига социална и професионална годност на личността за обществени изяви и социална зрелост [2,с.18-19].

Безработицата и бедността са все по-често наблюдавани се явления през последните години. Те са социално- икономически явления. Присъщи са за развитието на всички страни. Социалната изолация съпътства развитието на модерните общества. Борбата за намаляване на безработицата е приоритет, както на всяка държава, така и на международните организации.

Социалната закрила при безработица юридически се регламентира от Кодекса за задължително социално осигуряване, Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ), Правилника за прилагане на ЗНЗ, Наредби и Постановления.

Съгласно чл.19 от Закона за насърчаване на заетостта безработно лице е всяко лице регистрирано в дирекция „Бюро по труда“:

- което не работи;
- търси работа;
- което не е отказвало срещи с работодатели, организирани от поделенията на Агенцията по заетостта и самостоятелно е посещавало работодатели за постъпване на работа;
- има готовност да започне работа в 14- дневен срок от уведомяването му от дирекцията „Бюро по труда“.

Регистрацията на търсещите работа лица се извършва лично в дирекция „Бюро по труда“, по постоянния им адрес, въз основа на документ за самоличност, заявление-декларация по установен образец, утвърден от Агенцията по заетостта, документи за придобито образование и квалификация, документи, удостоверяващи общ и/или служебен стаж, и/или осигурителен стаж и други документи при необходимост.

За продължително безработни лица се считат тези лица, които не са прекъсвали регистрацията си в поделенията на Агенцията по заетостта за период 12 и повече месеца.

Групи в неравностойно положение на пазара на труда са групи от безработни лица, които са по-неконкурентно способни.

В тази група влизат:

- безработни младежи;
- безработни младежи с трайни увреждания;
- безработни младежи от социални заведения, завършили образованието си;
- продължително безработни лица;
- безработни лица с трайни увреждания;
- безработни лица – самотни родители и/или майки с деца до 3- годишна възраст;
- безработни лица, изгърпели наказание лишаване от свобода;
- безработни лица над 50- годишна възраст;
- безработни лица с основно или по-ниско образование;
- други групи безработни лица [9,с.95-97].

Организационно, предоставянето на социална закрила се реализира от следните институции:

1. Министерски съвет, който ежегодно приема Национален план за действие по заетостта.

2. Министърът на МТСП – той разработва, координира и провежда държавна политика за насърчаване и запазване на заетостта, и обучението на възрастни, и осигурява защита на националния пазар на труда.

3. Агенцията по заетостта към МТСП.

4. Национален съвет за насърчаване на заетостта към министъра на МТСП като постоянно действащ орган за сътрудничество и консултации при разработване на политиката по заетостта.

5. Органите на местно самоуправление съвместно с териториалните поделения на Агенцията по заетостта, териториалните поделения на министерствата, организации и

социални партньори, реализират държавната политика по заетостта и обучението на възрастни по региони.

Органите, които осъществяват държавната политика по региони за насърчаване на заетостта са: областният управител и кметът на общината, постоянните и временните комисии по заетостта към областните съвети за развитие, дирекциите „Регионална служба по заетостта”, дирекциите „Бюро по труда”, съветите за сътрудничество [9,с.98-99].

Съгласно чл. 54а от Кодекса за социално осигуряване право на парично обезщетение за безработица имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд "Безработица" най- малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

1. Имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
2. Не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168;
3. Не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по този кодекс [11].

В. Сотирова [9,с.166] счита, че негативният ефект на безработицата върху обществото и неговото развитие се изразява в икономически и социален аспект.

В икономически аспект безработицата стимулира развитието на сивата икономика, което ощетява държавата, принуждава българския данъкоплатец да издържа неработещите здрави българи, но получаващи пари, независимо, че на първичния трудов пазар има свободни работни места.

В социален аспект безработицата води до бедност, до миграция, до липса на образование, до девиантно поведение.

Проблемът за продължителната безработица е комплексен и разрешаването му е възможно само чрез комплексни средства на политическата, правната, икономическата и социалната политика.

Социалната закрила като съществен компонент на социалната работа се разглежда като комплекс от текущи и превантивни действия с правов, и икономически характер, целящи осигуряване на лицата в риск обезщетения, помощи, услуги и пособия, работни места, трудово възнаграждение, достъпно образование, и здравеопазване, и други [10,с.167].

Социалната работа с безработни е правителствена политика, която има организационни, правни, икономически и чисто социални аспекти. Нейната цел е да се поддържа стабилитет на пазара на труда, осигуряване на закрила при безработица и насърчаване на трудовата заетост.

Тази цел се реализира чрез следните задачи:

- осигуряване за безработица;
- насърчаване и подпомагане на заетостта;
- професионална квалификация и преквалификация;
- посредничество в информиране и наемане на български граждани на работа в България или в други страни, и на чуждестранни граждани в нашата страна [4,с.35].

Проблемът с дългосрочната безработица се задълбочава в България. Нараства броят на трайно безработните у нас. Най- сериозен е проблемът в областите

Благоевград, Пловдив, Плевен, Враца, Пазарджик. Според данните на Агенцията по заетостта близо 44% от регистрираните в бюрата по труда са без работа повече от година.

Последната статистика показва, че в бюрата по труда в страната са регистрирани над 280 хил. души, 43.6% от тях са без работа продължително време.

За намаляване на трайната безработица се готвят промени в Закона за насърчаване на заетостта, които предвиждат хората, които си намерят работа в различно населеното място от това, в което живеят да получават финансови помощи за път, а ако разстоянието е повече от 50 км и искат да се преместят, и за наем на квартира [13].

В. Терзиев и кол. [11,с.121] посочват, че в продължение на периода на преход, който се характеризира с висока безработица, основният проблем е свързан с формираното пасивно социално подпомагане и преките ежемесечни социални помощи. Голяма част от хората се характеризират предимно с ниски образователни и квалификационни характеристики. Определени рискови групи на пазара на труда са поставени в социална изолация, без да са в състояние да преодолеят бедността. Философията, която се основава на преосмисляне на мястото и обхвата на паричното подпомагане, и постепенната му замяна с предоставяне на услуги, създава възможност на безработните сами да се справят с проблемите си. Тази промяна в социалната политика по отношение на безработицата, заетостта и социалното подпомагане налага комплексното изследване на обстоятелствата, програмите и мерките, които ще се прилагат за постигане на глобалната цел.

Основният инструмент, който се използва е прилагането на модел на национална програма. Такава програма е националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост”. Иницирана е от Министерството на труда и социалната политика.

Програмата съфинансира проекти, които разкриват работни места в общополезни дейности и социални услуги. Тя осигурява заетост на продължително безработни лица, които са обект на месечно социално подпомагане.

По програмата са допустими следните видове дейности:

- общественополезни дейности, присъщи на общината като комунално- битово обслужване, благоустройство на населеното място, поддържане и опазване на общинската собственост, опазване на околната среда и др.;
- социални услуги - дейности, които подпомагат възможностите на лицата да водят самостоятелен живот; дейността "Личен асистент" е ориентирана към безработните лица в трудоспособна възраст, които отговарят на условията за месечно социално подпомагане и полагат постоянни грижи за хора с увреждания и тежко болни.

Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост” се финансира със средства на държавния бюджет, както и със средства на работодатели, участващи в конкретните проекти. Държавният бюджет осигурява средства за покриване на разходите за работна заплата (минималната работна заплата, установена за страната и осигурителните плащания върху нея) [11,с.122-124].

Министерството на труда и социалната политика е разработило специални програми за насърчаване на младежката заетост:

1.Национална програма „Повишаване на пригодността за заетост и насърчаване на предприемачеството на младежите”.

Модул 1- „Заетост на младежи с висше образование в публичната администрация”. Осигуряват се възможности за започване на работа на младежите непосредствено след дипломирането. В този модул се включват безработни младежи, регистрирани в Дирекция Бюро по труда, ненавършили 29 години, без стаж по специалността и добър успех от дипломирането.

Модул 2- „Насърчаване на предприемачеството на младежите”. Целта е стимулиране на предприемачеството сред младежите, започване на предприемаческа дейност. С активното участие на предприятия, работодатели се повишават възможностите за обучение и заетост. В този модул се включват продължително безработни млади хора до 29 години, независимо от степента на образование и професионална квалификация.

2. Национална програма „Социална интеграция и професионална реализация на младежите- възпитаници на домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителска грижа в България”. Основната цел на тази програма е ефективна професионална реализация и интегриране в обществото на младежите от домовете.

3. Национална програма „Компютърно обучение на младежи”. Чрез тази програма се осигурява достъп на младите хора до информационни и комуникационни технологии, увеличават се шансовете им за реализация на пазара на труда. В програмата се включват младежи до 29 години с висше или със средно образование, регистрирани в Дирекция Бюро по труда [7,с.41-42].

Разработена е стратегия по заетостта в изпълнение на поетите ангажименти на България към Европейския съюз. Предмет на стратегията е заетостта като социален статус на личността, който зависи както от външни условия, така и от самата личност. Практическото приложение на стратегията намира израз при ежегодното разработване на програми и проекти за финансиране от предприемачески и структурни фондове на Европейския съюз и други международни организации и донори.

Целта на Стратегията по заетостта на България, формулирана на база на основните цели на Европейската стратегия по заетост е пълна заетост, качество и продуктивност на труда, социална кохезия. Като дългосрочна цел на стратегията се определя повишаването на икономическата активност и трудовия потенциал на населението [6,с.240].

Заклучение: Безработицата е социално- икономически проблем, разрешаването му се постига не само с икономически, но и със социални мерки, с ефективна социална работа- социална закрила и социална подкрепа. Реализирането на програми и мерки за субсидирана дейност имат за цел, безработните лица и най- вече уязвимите групи да преминат от пасивно към активно поведение. Програмите и мерките за насърчаване на заетостта имат положително въздействие, както върху гъвкавостта на пазара на труда, така и върху нивото на безработица.

REFERENCES:

1. Aktualizirana strategiya za zаетostta na Republika Bulgaria - 2013- 2020, S., 2013.
2. **Vasilev, D., 1992:** Pedagogika, Universitetsko izdatelstvo “Sveti Kliment Ohridski”, Sofia.
3. **Ivanov, P., 2007:** Problemi na sotsialnata rabota, Sofia.
4. **Plieva, N., 1998:** Metodi n sotsialnata rabota, Sofia.
5. **Kusev, I., Dimova, D., 2003:** Sotsialna politika I sotsialni deynosti, Sofia.
6. **Kusev, I., Kolev, G., 2004:** Upravlenie na sotsialnite deynosti, Shumen.

7. **Nikolova, G., 2004:** Mladezhkata bezrobotitsa I sudbata na prehoda – konflikti i krizisni sustoyaniya, Sbornik nauchni trudove ot Yubileyna mezhdunarodna konferentsiya po sluchay 20 godini ot suzdavaneto na Pedagogicheski fakultet na Shumenski universitet "Ep. K. Preslavsky", "Obrazovanie i izkustvo", Tom III, Shumen.
8. **Petrov, M., 2014:** Pazar na truda – identifikatsionni osnovni problem – nasoki za razreshavaneto im, RU "A. Kunchev", Tom 53, seriya 5.1.
9. **Sotirova, V., 2011:** Osnovi na sotsialnata rabota, Blagoevgrad.
10. **Sotirova, V., 2007:** Sotsialna rabota s produlzhitelno bezrobotni litsa, Sbornik nauchni trudove "Prblemi na sotsialnata rabota – Obrazovanie, praktika, naushni izsledvaniya" otg. Redactor B. Gospodinov, Sofia.
11. **Terziev, V., Apostolov, A., Mladenov, Yu., 2004:** Harakteristika na natsionalnata programa "Ot sotsialni pomoshti kum osiguryavane na zaetost", Sbornik naushni trudove ot Yubileyna mezhdunarodna konferentsiya po sluchay 20 godini ot suzdavaneto na Pedagogicheski fakultet na Shumenski universitet "Ep. K. Preslavsky", "Obrazovanie i izkustvo", Tom III, Shumen.
12. [www.noi.bg/нормативна уредба](http://www.noi.bg/)
13. www.btvnovinite.bg/article/bulgaria/ikonomika/problemat-s-dalgosrochnata-bezrobotica-se-zadalbochava.html 10.07.2016 g.
14. WWW.Investor.BG, Bezrobotitsata sred horata nad 50 godini veche e problem N1 za trudoviya Pazar, 2016.
15. WWW. Vesti.bg, „Galup”- nai-golemiyat problem na bulgarite e bednostta, 2016
16. WWW. Yambiz.com, Bezrobotitsata I sotsialnata izolatsiya – problem na mladezhite I zhenite, Tematichna publikatsiya po Proekt "Biznes initsiativi – Yambol, 2003" na Yambolska turgovsko – promishlena palata, 2016.
17. WWW. Sebezpoznanie.com, Bezrobotitsata I chuvstvoto za bezrobotitsa, 2016
18. WWW. Evropeyska komisiya- Syobshtenie za mediate, Dulgosrochna bezrobotitsa: Evropapod predpriema deystviya za da podpomogne nad 12 miliona dulgosrochno bezrobotni da se vurnat a rabota, Bryuksel, 2015
19. [http://www.bednost.info-](http://www.bednost.info/) Nad 1,5 mln. dushi zhiveyat v bednost, Kapital, 2015.